

פרוטוקול מס' 434

מישיבת ועדת העבודה ביום ד' כ"ט בשבט תשל"ז - 19 בינואר 1977. בשעה 8.30.

נ כ ח ו :

חברי הוועדה:
ש. ארבל - אלמוזלינו - יו"ר
י. ז. אסיר
ל. דיציאן
י. דרניצקי (יודין)
ס. ורטמן
ה. זיידל
ס. כהן
ד. לוי

מוזמנים:
סגן שר התקשורת, א. מריאל
א. איסר
ע. ריצ'מונד
י. הורכין
ס. בצ
ש. שחר
ב. גרובמן
ד. ויסוקר
י. דהאן
סר טולידאנו
- מכוון לחקר המדבר
- אוניברסיטת בן-גוריון
- אוניברסיטת בן-גוריון
- משרד הפנים
- משרד הפנים
- משרד הפנים
- משרד הפנים
- משרד הפנים
- עוזר לסגן שר התקשורת

מזכיר הוועדה: י. נוריאל

בשמה: ס. הלנברג

סדר-היום:
אכלוס הנגב ופיתוחו - הצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת א. מריאל - המסך הדיון.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינג: אני מתכבדת לפתוח את הישיבה.
אני מקדמת בברכה את האורחים שלנו,
אנשי הנגב ופעילים בנגב, שעל חלק מן הפעילות שלהם עמדנו בישיבה
הקודמת.

איכלוס הנגב ופיתוחו - הצעה לסדר-היום של
חברת-הכנסת א. מויאל - המשך הדיון

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינג: אנחנו ממשיכים לדון היום בהצעתו
של סגן שר התקשורת, חבר-הכנסת מויאל,
בדבר איכלוס הנגב ופיתוחו.

נמצאים אתנו כאן פרופ' עמוס ריצ'מנד
מאוניברסיטת בן-גוריון, יושב-ראש הוועדה לשימורו של נוף הנגב,
ידידנו הוותיק מר בן אשר עומד בראש ועדת התחבורה, אנרגיה ומים. אני
מקווה שעוד יגיע אלינו מר נחמייאס, יושב-ראש הוועדה לחקלאות. ונמצא
אתנו גם פרופ' אריה איסר מאוניברסיטת הנגב.

נשמע היום דברים בנושאי שימור נוף
הנגב, תחבורה מים ואנרגיה כדי שנוכל לגבש סיכומים והמלצות בנושאים
אלה.

אני מבקשת מפרופ' עמוס ריצ'מנד לפתוח
בדברים על שימור נוף הנגב.

ע. ריצ'מנד: במכון לחקר המדבר בשדה בוקר, אשר
הולך ומוקם לפי החלטת הממשלה, קיימת
ועדה ויש מחשבות רבות על הנושא של שימור נוף הנגב ופיתוח נוף הנגב.
במסגרת ועדה זו הכנת תזכיר, בשביל הפורום בכאר-שבע, שחבר-הכנסת מויאל
הקים אותו, בו אנחנו עומדים על כמה בעיות עיקריות בנושא של שימור
נוף הנגב.

אני מוכרח לפתוח ולציין שיש לנו הרגשה
שעד כה לא קיימת מודעות מספקת בציבור על האוצר הנופי העצום שיש בנגב.
הכבישים אשר חוצים את הנגב, לצרכי תחבורה, על אילת, אינם מאפשרים
להכיר ולראות את הדברים הנפלאים הנמצאים בנגב. הנגב הוא מקור חשוב
לפיתוח תיירות, לפיתוחה של תיירות פנים ותיירות חוץ.

יש לנו בנגב, כפי שבוודאי כולכם יודעים אבל
אולי לא מכירים במידה מספקת, אוצר אחר שגם לו יש פוטנציאל תיירותי
וכוונתי לשרידי התרבות הישראלית והנבאטית, תרבות אשר הייתה מושתתת
על בניצול של מי שיטפונות לגידול חקלאי, תרבות אשר פרופ' אבן-ארי,
אשר עובד אתנו עכשיו, ואחרים שיחזרו בעבדת. עבדת היא רק דוגמה אחת
מיני רבות על החוות העתיקות אשר היו קיימות בנגב ואשר ניתן לשחזר
אותן ולהפעילן באותה צורה שהפעילו אותן קדמוננו. מעניין לציין כאן,
כי האקלים הקיים כיום בנגב הוא אותו אקלים שהיה קיים בו בימי אבותינו.
כיצד אנחנו יודעים זאת? מערכת ההשקיה אשר קשורה בניצול מי הנגב,
המערכת הקיימת כיום מתאימה לזו שהייתה בעבר לאיסוף מי הגשמים. בכך
ניתן להניח במידה גבוהה של סבירות שהאקלים וכמות הגשמים שירדו בנגב
לפני מאות שנים זהים ושווים לקיים כיום. זה קודמיו מעניין אשר מבטיח
שמה שעשו קדמונינו נוכל לעשות גם אנחנו מלומד, לשחזר שטחים רחבים של
עשרות אלפי דונמים לחקלאות עתיקה, לא כפוטנציאל חקלאי אלא כערך
תיירותי. השחזור של חקלאות עתיקה, הנגב הוא אחד המקומות המתאימים
בעולם לכך ואולי היחיד בעולם.

ע. ריצ'מוןד:

אנחנו מדברים לא רק על שחזור ולא רק על שימור, אנחנו מדברים על שכלול מעשה הבריאה, שכלול הנוף, שכלול אשר מתבסס על פטנטים של זבאטים וישראלים קדמונים כלומר, איסוף המים, והשכלול מתבסס בעיקר על ניצול של שיטות קיימות של קדמוננו כגון: במקום שהמים יזרמו בוודאיות ויהיו שיטפונות מלווים באסונות, שלא לדבר על בזבוז של מים, אנחנו מציעים לפתח שיטה שבה יופנו מים השיטפונות ליותר שטחים ובצורה כזו אפשר יהיה להגדיל את כושר הספיגה של הקרקע זאת אומרת, שהקרקע תוכל לשאת צמחים ובעלי חיים. אנחנו אפילו לא מתביישים לדבר על ספארי נוסח הנגב, אם כי לא נוסח אפריקה. מדובר על שטח של מספר קילומטרים שבהם הגבעות משמשות כאגצי מים כאשר הבקעות משמשות מקום לאגירת מים, גידול צמחים וגידול חיות כגון: צבאים, יעלים זאבים וכו'. מכל מקום, ספארי ישראלי בנגב.

אנחנו איננו מזכירים במיוחד את הנושא של פיתוח החקלאות, כי זה לא שייך לשימור נוף הנגב. אף על פי כן, ברור שחקלאות צריכה להיות בנגב, ויש לכך תכניות.

היבט אחר של שימור נוף הנגב, היבט חשוב שאם ועדת העבודה רוצה לעשות את מלאכתה נכונה לא תוכל להשתמש מסנו, נוגע לבדואים. הבדואים הם למעשה דגם או דוגמה של אנשים אשר הורסים את סביבתם. הבדואי שאין לו קרקע אין לו כל ענין לפתח את הקרקע ומטבע הדברים הוא תפך להיות הורס של הצמחיה בשטח. אני סבור שאין דרך אחרת אלא לומר את הדברים בצורה ברורה ופשוטה, אפילו יהיה מי שיכחיש זאת. הבעיה הזאת נעשית חסורה יותר כאשר הבדואים מנצלים לצרכיהם את האמצעים החדשים כלומר, את צינור המים של מקורות ועל-ידי כך מעמיסים עומס יתר של צאן על השטח. אם קודם כמות המים הייתה גורם מגביל, הרי עכשיו אין מגבלה כזאת.

פ. דרביצקי (פרדין): הממשלה הגבילה את גידול הצאן.

ע. ריצ'מוןד:

היא מתכוונת להגביל, אבל יכול להיות שכבר הגבילה. אם אמנם זה הסצב, אני שמח לשמוע זאת. אני סבור שחובה עלינו להגביל את גידול הצאן. אנחנו מציעים לעשות זאת בצורה הומנית, לא לזרוק סתם את הבדואים מן השטח אלא אנחנו מציעים שבשיטות של מי נגר להגביל את המרעה במקומות מסויימים ולעשות מרעה במקומות אחרים.

אני חדש בנגב, רק עשר שנים אני בבאר-שבע. עד השלב הזה חשבתי, כפי שמקובל לחשוב, על הנגב כעל ארץ מדבר, איזור שמם ומשעמם וחזונו של בן-גוריון ביחס לנגב נראה לי כדבר אבסטרקטי. כיום, לאחר שאני מכיר את הדברים קצת יותר, אני יכול לומר שהחזון הוכח במציאות כדבר אפשרי והמציאות הוכיחה שבנגב יש פוטנציאל עצום לאיכות חיים, לתיירות, לחקלאות ולמחצבים. יש הוכחה שהפוטנציאל שיש בנגב הוא עתידה של המדינה והדבר הזה מחייב מחשבה, תכנון ועירנות לגעשה בו, הרבה יותר משנתנו לו עד כה.

א. איסר:

אני אדבר כמי שעשה צעד נוסף והדירים בבאר-שבע; כחבר במכון לחקר המדבר החלטתי לעבור עם אנשי הצוות שלי לשדה בוקר ושם אנחנו עובדים מסביב לאיזור שבו אנחנו גם חיים.

ברשותכם, אעמוד בקצרה על הנושא שבו אני מתמחה ואומר כמה משפטים גם לגבי הנושאים שאני רואה מסביב, וזאת, אומרת בעיות המתעוררות מחוץ לשעות העבודה, כי בזמן העבודה אנחנו מנסים להתעלם מבעיות הקשורות בצורת החיים בנגב.

א. איסר:
אשר לבעיות הספציפיות שלי כהידרוגיאולוג.
בוודאי שמעתם ודווח להם על המימצא אשר
נתגלה לפני כחודש באיזור יורקעם. כוונתי לקידוח שהצליח. האמת צריכה
להאמר, שבשביילנו התגלית לא היתה בבחינת הפתעה.

ע. ריצ'מנד:
פרופ' איסר ניבא על מציאת מיים באיזור
עוד לפני כשבע שנים ואנשי "סקרנות" לא
האמינו בכך.

א. איסר:
כיום אני יכול לומר שאנחנו יכולים להסתכל
על הנגב כעל איזור אשר ניתן לפתח אותו
על המשאבים של עצמו. אם לפני מלחמת ששת הימים, כאשר היינו חושבים על
פיתוחה של עיר, עיירה, קיבוץ או מושב בהר הנגב, כלומר, דרוסה לקו
דימונה-באר שבע-פיתחת רפיח, תמיד היה מדובר על הבאת המשאב העיקרי - המים -
מן הצפון, הרי כיום אפשר לומר שבדור האיזורים בנגב, אם אנחנו רוצים
לפתח בהם ישוב, יש לנו מקור מים בקרבת מקום. אמנם, לא מדובר על מים
מתחת לישוב, וזה בגלל סיבות טופוגרפיות או גיאולוגיות, אבל בקרבה,
ברדיוס של כמה עשרות קילומטרים יש האפשרויות שצריך אותן לפיתוח.

הינ'ר ש. ארבל-אלמנזלינו: האם יש מאגרים גדולים של מים?

א. איסר:
לפי החישובים שלנו, שהוכחו, מדובר כאן
בשני מאגרים גדולים, שאחד מהם כבר נוצל
לפני זמן, זה המאגר אשר מתחיל מאיזור חצרים ונמשך עד ניצנה. זה מאגר
אחד שבו נמצאים קידוחי משאבי שדה ודביבים, זה מאגר שניצלו אותו. מאגר
שני משתרע מקו ראס-סודר-נחל אילת, שהגענו אליו אחרי ששת הימים, וצפונה
עד הקו של מכתשים. זה מאגר שמנוצל אבל לא הוכחנו אותו. מפעלי ים המלח
מנצלים כ-20 מיליון קוב מן המאגר הזה. זה מאגר חד-פעמי. הוא התמלא
בתקופת האדם הקדמון, כשהיו קרחונים באירופה וגשמים בנגב. הוא נמצא
בסהרה, במדבר המערבי ובחצי האי ערב ומנצלים אותו. הוא אמנם חד פעמי
אבל הכמות שבו היא כה גדולה עד שניתן לדבר עליו כעל מחצב שניתן לנצלו
במשך 50 - 100 שנים, כאשר אנחנו יודעים שמתחתיו יש פה כמה וכמה מים
מלוחים.

י. דרביצקי (יורדן): על איזה עומק מדובר?

א. איסר:
עוקקו של המאגר נע בין מאות מטרים
באיזור הערבה לאלף מטרים באיזור ההר
והמים עולים בכוח לחץ. המים בשאיבה ביורקעם עלו מעומק של 800 מטרים
לעומק של 30 מטרים. בירושלים, לדוגמה, אנחנו שואבים כיום מעומק של
500 מטרים. לפיכך אני סבור שאנחנו מדברים על מאגר כלכלי.

י. דרביצקי (יורדן): אני מבין שאלה לא מי שתיה.

א. איסר:
המים הולכים ומסליחים כלפי צפון אבל
הם מתאימים לחקלאות באיזור הזה. המים
שנשארו ביורקעם מכילים 500 מיליגרם כלור. ניתן להשתמש במים לצרפי
החקלאות וניתן להמתיק אותם במחיר זול לצרכים ביתיים ולשתייה. לפיכך
הייתי אומר שכיום ניתן להסתכל על האיזור הזה כעל איזור בעל פוטנציאל
פיתוח מקומי והשקעות גדולות של הבאת מים ופיזורם על-ידי מערכת של
צינורות משניים אינן צריכות להיות מכשול כאשר מסתכלים ומדברים על
פיתוח הנגב.

יחד עם זאת הייתי מציין כמה הסתייגויות.
הנגב לא נמצא כיום בעדיפות ראשונה מבחינה הפיתוח, בגלל עדיפויות אחרות,
והדבר קשור גם לקידוחים ולתשתית אחרת. ידוע לי על קבוצות אשר רוצות
להתיישב בנגב אבל אין תקציב כדי לספק להם את הנסיים להתיישבות, מבחינה
של קידוחים, מים ושאר דברים.

א. איטר:

דבר אחר שאנחנו נתקלים בו בחיי יום-יום - מחסור בתשתית שאפשר לבנות עליה ישובים ועל אחת כמה וכמה מוסדות מחקר. החלטנו להקים את המכון לחקר הסדר בשדה בוקר ולהיות במרכז הנגב. מתברר לנו שאילו היינו מחליטים להקים אותו בתל-אביב, הדבר היה הרבה יותר קל, ובבאר-שבע - חצי צרה, אבל בשדה בוקר - אנחנו מאיטים את הקצב ואת הפיתוח. במה דברים אמורים: סלפונים, כבישים וכו'. שלשום, לדוגמה, בשעות הערב אספתי טרמפיסטית למצפה רמון, אשה בהריון שהיתה צריכה לנסוע עם ילד לבאר-שבע ולחזור בחזרה. היא אחרה את האוטובוס בעשר דקות ואין אוטובוס אחר אלא כעבור שעות. רופא נשים מגיע למצפה רמון אחת לחודש. הוא הדין רופא ילדים. ומה המצב בשטח החינוך, בתי-ספר וכו'? נדמה לי שאינני צריך לעמוד על כך. אני מבקש להדגיש שלא נוכל למשוך לנגב אנשים אם לא ניצור שם תשתית, לפחות כזו הקיימת באיזורים אחרים בארץ. צריך לתת עדיפות לפיתוח הנגב מפני שהוא הפוטנציאל הגדול שלנו ואם לא נקים כיום את הבסיס המחקרי הרי בעוד 10 - 15 שנים, אם נרצה לבוא ולפתח בצורה מאסיבית, נעמוד במקום שבו עמדנו לפני 10 - 15 שנים.

י. דריצקי (ינדין):

האם הקרקע בנגב, בכל האיזורים או ברוב האיזורים, מבטיחה אפשרויות של פיתוח פחות או יותר על פי אותם קווים שנישוי הערבה המשגשגים או שכאשר הולכים דרוסה ללב הנגב משתנה אופי הקרקע ואיננו מאפשר פיתוח חקלאי אפילו יהיו מים. מה לדעתכם כמות הקרקע הראויה לעיבוד חקלאי ברחבי הנגב.

לאחר שמצאנו את מה שאנשים גיבאו וציפו לו - אגם תת קרקעי, האם המים האלה, כולל ההוצאות הכרוכות בהתאמתם לשימוש חקלאי או בייתי יוכלו להשתוות למים מן הצפון? ביתר פירוט, מה יהיה מחירם של המים האלה בהשוואה למים המובאים מן הצפון, בהשוואה למים שמשיגים אותם בקידוחים מקומיים ובעיקר בהשוואה לתכניות של המתקת מים לפי טכנולוגיות חזיות מראש בשנים שתבואנה.

המים בנגב מכילים כלור וחומרים כימיים אחרים. לאחרונה קראתי מאמר, בגליון האחרון של "אקונומיסט", שפירמה אמריקאית מסויימת הכניסה מרכיב כימי ידוע במזון לבקר וכעבור זמן קצר התברר שבאמצעות ספיגת החומר הכימי הזה בבקר התגלו השפעות קטלניות בבריאותם של אנשים עד שנאלצו לשחוט את הבקר ולהוציא את המרכיב הזה מן המזון. אני מבקש לדעת אם לשימוש במים אשר מכילים כלור באחוזים כאלה לא תהיה כל אפליקציה עקיפה אצלנו לבריאות של בקר, צאן או אנשים. במלים אחרות, האם אפשר להשתמש במים האלה לצרכי החקלאות בלי לחשוש מהשלכות שלילית?

האם מוסדות המחקר והמדע בנגב ניסו להתמודד בבעיה של חוסר גשמים בנגב? אני סבור שיש כאן אתגר מדעי מסדרה ראשונה.

אני מבקש לציין שאני נמנה על אותם בעלי חזון אשר רואים את הנגב, לאחר שתנאי קרקע ומים יאפשרו זאת, כספק מוצרי חקלאות לאירופה כולה ואני רואה את עתידו בפיתוח החקלאות בראש וראשונה. אני סבור שמדינת ישראל תזכה מבחינות רבות אם המרכיב החקלאי בפיתוח יוגדל.

ע. ריצ'מנד:

ביחס לטיב הקרקע הייתי אומר, על בסיס של משגתי החקלאית, שלא טיב הקרקע היא הבעיה של הנגב. הבעיה העיקרית היא המים. הקרקע היא בסדר. הקרקע לידים המלח וסדום היא מלוחה. כל הערבה, מאילת ועד קרוב לסדום, היא אדמה שאיננה מלוחה והיא טובה לחקלאות. הבעיה העיקרית באיזורים אלה היא העדר מים. הרמה של הר הנגב, הבקעות בהר הנגב עשירות באדמת ליס שהיא טובה ועשירה מבחינה כימית. יתכן שאדמת החמרה של השרון יותר מתאימה לחקלאות אופטימלית מזו של אדמת הליס, אבל אדמת עמק יזרעאל ואדמת הליס מסוגות באותה איכות. כאמור, לא הקרקע היא המרכיב המגביל אלא המים.

ג. ריצ'מנג'ר:

יש לנו במכון לחקר הסדבר עולה חדש מארצות-הברית, אשר עבד במשך שלושים שנים במעבדות המחקר של הצבא האמריקאי בבוסטון. האתגר שלו הוא השיפור המצב הטטאורולוגי. כאשר עוברים מצפון לדרום, מארץ ענבים לארץ חסרת ענבים, בנושא הזה כנראה שלא נוכל לשפר בימינו, אבל לעומת זאת יש לעתים בחורף ענבים שאינם מורידים גשם והבעיה העומדת לפנינו היא להוריד גשם מאותם ענבים.

אפשר להבדיל בנגב בגשמים משני סוגים: גשם אשר יוצר שטפון וגשם אשר איננו יוצר שטפון. העולה החדש שלנו מבוסטון איננו צריך להביא ענבים מחוץ-לארץ אלא יש צורך למצוא דרך, ובאמצעים ידועים, להגדיל את כמות המים אשר יורדים בגשם, כי בנגב, כמות של עד 8 מ"מ זה גשם מבוזבז. כלומר, כאשר יורדים גשמים בכמות של מספר מילימטרים צריך להגדיל אותה לגשם יוצר שטפון ואז אפשר לנצל אותו, כי המים האלה טובים וניתן לנצל אותם.

ה. זיידל:

האם יש הצלחות?

ג. ריצ'מנג'ר:

כן.

אשר לחקלאות. כולנו מסכימים שהנגב משמש אסם החקלאות החורפית, ירקות, פרחים ופירות של החודשים נובמבר - אפריל. הנגב הוא איזור אקלימי מצוייץ לגידולי חורף. בערבה ניתן לגדל ולעשות אותם דברים שמדבר עליהם מר רענן וייץ ללא חממות, בעוד שבנגב המערבי הטמפרטורה יותר נמוכה, יש רוחות והדבר דורש חממות.

כאמור, הנגב הוא פוטנציאל לפיתוח חקלאי אבל אנחנו בוועדה שלנו עסקנו בפיתוח צוף הנגב, שהוא ערך בפני עצמו.

י. דרגיצקי (ינדין):

אני מציע שבגקר במכון.

א. איסר:

אנחנו משתדלים שהמחקר שלנו יהיה קשור לאנשי המעשה באיזור ולא יהיה מחקר

ערכילאי.

אשר למים: בערבה, היות והקידוחים שטוחים והאקלים בחורף הוא קייצי, המים הם כלכליים ביותר. אזרוק כאן מספר האומר שבמסווע עלות מטר מעוקב מים בערבה יהיה בין חצי-לירה ללירה, יאמי מכניס לסכום זה הכל, גם אנרגיה, גם ריבית על השקעה, כי כיום מדובר על כך שמה שמפיקים מקוב כזה הוא בסביבות של דולר.

אילו היינו רוצים להביא לרמת הנגב מים מן המפעל הארצי או אם נדבר עליהם אשר מציעים לשדה בוקר מן המפעל הארצי, לא אטעה אם אומר שהעלות שלהם למדינת ישראל כדי להביא אותם מן הכנרת דרך שפלת החוף היא בין 4 ל-6 לירות לקוב. לעומת זאת המים שלנו, אם בקדח כיום קידוח מתחת לשדה-בוקר, בנחל צין, ובזרים מים למעלה, העלות היא בין 2 ל-3 לירות לקוב. אנחנו מציעים, והדבר ניתן, לקדוח בנחל צין סדרה של קידוחים ולנצל את צינור הנפט הישן בקוטר של 16 אינצט, שלא בשימוש, כדי להפעיל אותו בחורף לכיוון הערבה ובקייץ להר הנגב ורמת הנגב, עד ההתחברות עם המפעל הארצי.

אלה הן בעיות תכנוניות אשר שייכות לנושא של הנדסת מים אבל אנחנו יכולים להצביע על המקומות שאנחנו מעריכים שניתן למצוא בהם את המים בחצי העלות כלומר, שטטר מעוקב יעלה מחצית הסכום מזה שהיה עולה אם היינו מביאים מים מן הצפון.

י. איטר:

מכל מקום, בזה לא נגמר הסיפור בנושא המים וזו הסיבה שאנחנו ממשיכים לחקור גם בנושא החקלאי. יש חישובים שונים המוכיחים שכדאי לפתח בנגב גידולים של פיסטוק חלבי. האיראנים, למשל, מוכנים לשלם כיום בשביל קוב מים סכום של 2.5 - 3 לירות. לפיכך יש חישובים המראים שאין סיבה שבעתיד לא ישתרעו בנגב מטעי פיסטוק המובסטים על המים שבנגב. הפיסטוק איננו רגיש למים מלוחים.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזליג: האם נעשו נסיונות בשטח הזה?

י. איטר:

כן.
עבדתי באיראן במשך כמה שנים בנושא של פיתוח מי תהום. שם מגדלים את הפיסטוק על מים מלוחים.

ע. ריצ'מונד:

יש מטעים בעבדת. האקלים מתאים. המחיר מתאים מאד. התקיימה אצלנו ישיבה עם נציג של מרקס אנד ספנסר, הוא שמע על גידולים שונים ואמר במקום שהוא קונה מיד את הפיסטוק. מסתבר שלפיסטוק יש דרישה עצומה.

מ. גץ:

הייבוא של פיסטוק ארצה עבר את הסכום של 70 מיליון לירות. 94% ממנו מיובא מפרס והיתר מתורכיה. הפיסטוק דורש 15 ימי קור, וזה יש בהר הנגב. עץ הפיסטוק טובל כל סוג של מים.

א. איטר:

מסיפורי ישראל על גידוליהם במדבר אנחנו לומדים על תלוצותיהם בגלל מרידות המים. אנחנו יודעים שהכלור מלוח אבל המגנזיום סולפט הוא הגורם למרידות. הפתרון לכך פשוט למדי. פותחה שיטה של אוסמוסה הפוכה, שעל-ידי לחץ מעבירים את המים דרך ממרנות דקות מאד ומססנים את המים. על-ידי הלחץ הסופלט נשאר מאחור והמים מסתננים. אלה מים פשוטים אשר צורכים מינימום של אנרגיה. תושבי הערבה לחצו והשיגו שבכל ישוב צריך להיות מכון קטן אשר יסנן את המים ויספק מים לשתיה. מכל מקום, המים מתאימים לכל צריכה ויש אפילו דברים שהסלפט מועיל להם.

ע. ריצ'מונד:

במשך עשרים שנים נעשו נסיונות ביטבתה, שאינם מראים כל אינדיקציה לתקלות שחבר-הכנסת דרביצקי (יודין) הזכיר אותם. עקרונית, אולי תיתכנה תקלות אבל מתוך הנסיונות שלנו אין כל אינדיקציה לכך. לצורכי מרעה ולמספוק לא מייפיים את המים ולא התעוררה כל בעיה מיוחדת.

ש. שחר:

הייתי רוצה לאזן את התמונה, במה שנוגע למים, מן האספקט שלי כמהנדס תעשייה, הן מבחינת הביקוש והן לגבי ההיצע. אשר לביקוש: יש לקבוע שגורם מגביל לפיתוח תעשייה הוא גורם המים. לאחרונה ישבה ועדת גבתי והיא פתרה את בעיית המים בצורה פשוטה. הם אמרו: מכיוון שאנחנו לא יודעים בדיוק מה יהיו צורכי המים אחרי שנת 1981, נסתפק בתכנון עד 1981.

המצב כפי שהוא קיים ולפי התכניות של תה"ל מסתבר שאחרי שנת 1981 גמרנו את הפיתוח התעשייתי של הנגב מפני שלא יהיו מים למטרה זו.

י. דרביצקי (יודין):

אתה בוודאי מדבר על תעשייה ספציפית.

ש. שחר:
אני מדבר על תכניות לפיתוח תעשייה כפי שהן קיימות כיום.

מצד אחד הנגב הוא האוצר של חומרי גלם שלנו, מצד שני - תעשיות הבסיס של כרייה הן תעשיות פתורות מים. אם רוצים לנצל את המינרלים שבנגב יש צורך להוסיף כמויות של מים או לעצור את פיתוח המינרלים, מעשה שאני מניח איננו מתקבל על הדעת.

לפי התכניות של תה"ל, כל הרזרבות עד 1981 הן 5 מיליון קוב של מים מלוחים. לפיכך אין תכניות לפיתוח הנגב מבחינה תעשייתית לאחר 1981. יש להניח שלא צוכל לקבל מים מן הטוביל הארצי, כי הם מלוחים לאורך הדרך. לפי התכניות שלנו נצטרך עד שנת 1990 בעוד 60 מיליון קוב. ההנחה שמכיוון שלא קבענו מה יודרש אחרי שנת 1981 מתירה לנו להתעלם מן הבעיה, איננה מתקבלת על הדעת. אנחנו יודעים כיום שאחרי שנת 1981 אין לנו מים במידה מספקת ואנחנו יודעים שאנחנו רוצים להמשיך את הפיתוח. פירושו של דבר, שצריך לחפש מקורות חדשים ולצערי לא עושים זאת.

י. דרנביצקי (יודין): מה האחוז של מי השטפונות אשר גבלמים?

ע. רייזמאנר: בנגב מעט מאוד ואפשר לומר שכמעט שלא.

י. דרנביצקי (יודין): האם יש תכניות בדבר הקמת סכרים וכו'?

א. אימר: הענין של מי שטפונות קשה ביותר, בעיקר בנגב. יש שנים שיש כמויות עצומות של מי גשמים, כמויות מים הזורמים ללא שימוש. תופעה זו מופיעה אחת לכמה שנים, ומדובר אז על כמויות גדולות של מים. כיום מנצלים בנגב כמה מאות אלפי קובים.

מ. גז: מיליארד קוב תוך ארבעה ימים באל-עריש.

א. אימר: אתם בוודאי זוכרים את השטפון הגדול שהרס את אל עריש לפני כשנתיים. אזיין גם את נחל פארן אשר שוטף את כביש הערבה. יש תכניות לבניית סכר בצוואר הבקבוק של נחל פארן, סכר שיחסית קל לבנות אותו והוא יוסיף 3 מיליון קוב מים מתוקים, זה יותר מ-3 מיליון, כי אפשר לנצל מים מליחים למיהול ולהגדיל את הכמות. הציין שופך לים המלח 4 מיליון קוב לשנה. אם רוצים לבנות סכר על הציין, זו השקעה גדולה.

ל. דיציאני: במים האלה משתמשים בים המלח.

א. אימר: לים המלח חסרים בשנה כ-500 מיליון מהטוביל הארצי והירמוך ואילו אנחנו מדברים על 4 מיליון של מים מתוקים.

את המים של הציין קדחנו לא רחוק מחמי זוהר. אפשר, ללא כל בעיות, לתת את מי הציין במים מלוחים.

ענין השטפונות מהווה בעיה קשה וסבוכה אבל זה פוטנציאל שאפשר לנצל אותו.

ש. שחר:

אנחנו יודעים שלגבי הפוטנציאל של הארץ כולה, פרט לנגב, טיפנו את הפוטנציאל של מיליארד ורבע קוב, וזה סך הכל של המקורות האפשריים ולא נוכל להגדיל את הפוטנציאל הזה. אני רוצה שתדעו שיש אנשים רבים אשר עסקו בנושא זה והם אינם מקבלים את ההשקפה שמיליארד ורבע או מיליארד וחצי קוב זה הפוטנציאל שלנו. יש לנו אופציות רבות אשר דורשות בדיקה להגדלה ביכרת של הפוטנציאל ובמשך 15 שנים לא עשינו דבר כדי לבדוק אופציות אלה. אחרי בנייתו של המוביל הארצי, שהיה בבחינת שיא של פיתוח משק המים, חדלנו כמעט לספל בפיתוח מקורות לא קונבנציונאליים. ואם אני מדבר על מקורות לא קונבנציונאליים, הרי המקור הריאלי ביותר הוא בצמצום ההתאדות ועל-ידי כך להוסיף מאות מיליונים רבים לפוטנציאל המים בשיטות זולות ובמחיר זול. שיטה אחרת היא הגברת הגשם המלאכותי, שבה אנחנו עוסקים. מדברים כיום על שיטה של זריעת עננים וחבל שאין מנסים גם שיטות אחרות בשעה שהועלו שיטות אחרות ונבדקו גם שיטות אחרות ויש כאלה הסוברים שהן מבטיחות, אם כי אולי לא מוליכות לחסכון, אבל בשטחים אלה לא עשינו דבר. מאז שדובר על כורים אטומיים להתפלה הרי גם בתחום של התפלת מים אנחנו עוסקים רק מעט. אם נדע ואם נביא בחשבון שהמים שבבילנו הם שאלת חיים - צריך לעשות בשטח זה הרבה יותר משעשה. כיום אני סבור שאנחנו לא עושים אפילו חלק קטן ממה שהיינו צריכים לעשות בתחום הזה.

אני סבור שיש מקום לפריצת דרך בתחום של התפלת מים, כי בענין זה לא באמרה עדיין המלה האחרונה. הדרך להתפלה איננה רק באמצעות כורים אטומיים אלא יש גם שיטות ורעיונות אחרים אבל אי-אפשר להזיז אותם ספני שלא גותנים להזיז אותם. לפני זמן מה, כשישבנו בוועדת גבתי, העליתי את השאלה הזאת והוחלט שנציב המים לבדוק את הענין ויחווה את דעתו. לצערי, טען נציב המים שאין לו צוות מתאים לבדיקה.

הינר ש. ארבל-אלמוזלינו: למי יש צוות מתאים?

מ. גז: לאוניברסיטה.

ש. שחר: יש לנו המלצה בדבר הקמת מרכז למשאבי מים חדשים באוניברסיטת בן-גוריון ובמכון לחקר המדבר ואני מקווה שהדברים ייבדקו.

הינר ש. ארבל-אלמוזלינו: תודה.

נקווה שיבקעו עוד מים רבים במדבר ונחלים בערבה.
ואנרגיה.

מ. גז: בעקבות דבריו של מר שחר על החלטתה של ועדת גבתי, שגם אני חבר בה, אני רוצה לספר כאן כי צפגשתי עם מר קנטור וסיכמנו שמכיוון שאין לו כוחות מתאימים יוטל הדבר על אוניברסיטת בן-גוריון, שהיא תעשה את העבודה. השר אוזן הבטיח את תמיכתו.

הינר ש. ארבל-אלמוזלינו: בכלול נקודה זו גם במסגרת ההמלצות שלנו.

מ. גז: אשר לאנרגיה ותחבורה. כאשר מדברים על תשתית לפיתוח התעשייה והחקלאות בנגב, כאשר מדברים על תכנית אב לפיתוח הנגב, אנחנו חייבים לראות כיצד תופסים האוקיינוס האטלנטי באמצעות הים התיכון והאוקיינוס ההודי באמצעות הים האדום. אנחנו מדברים על מערכת אשר תחבר אותם והיא חיונית לא רק לנגב אלא לארץ כולה. אני מדבר על חיבור הימים, אשר יכול להיות יבשתי. לדעתי, עמוד השדרה התחבורתי של הנגב הוא חיבורם של שני הימים, כיצד?

מ. ב.ז.

קיימת מערכת אשר עוברת דרך ההר.
דרך ההר עובר כביש דרך מצפה רמון,
הכביש הישן אשר הוביל לבאר שבע ומרכז הארץ. יש גם כביש אחר, אשר
מוביל דרך הערבה, דרך דימונה למרכז הארץ ומתחבר לים דרך אשדוד
ואשקלון. אלה הם דרכים קונבנציונאליות. אני מדבר על מערכת נוספת
של כבישים אשר תכנית המיתאר חזתה אותם והכניסה אותם אם כי הם לא היו
בגבול הירוק. אני מדבר על חיבור חשוב בין ימית לאילת, הפעם זו אילת
עלית זאת אומרת, לא אילת שעל שפת הים אלא אילת יותר גבוהה ליד שדה
תעופה גדול. החיבור היבשתי הזה, אשר עובר דרך ימית-קדש ברנע ואילת
עלית מהווה בתיב תחבורתי חשוב ביותר. הוא גם מקצר והוא גם פותח
אפשרויות חדשות של פיתוח תעשייתי וחקלאי בקדמת סיני ולאורך הגבול
שלנו במערב. המסלול הקצר יותר מאפשר קשר בין ימית לא רק בכבישים אלא
ברכבת. אם כי הרכבת היא יצירה של המאה ה-19, הרי בתקופה של מספר הדלק
היא הפכה להיות פקטור.

פ. דרגיסקי (יורדין):

האם אתה מדבר במקום הרכבת המתוכננת
לערבה?

לא, היא תמשיך.

מ. ב.ז.

כיצד יוצרים מערכת של רכבת בנגב כדי
להגיע מים לים? אנחנו מדברים על קו מאשקלון דרך באר-שבע והור-ההר.
חשוב לעבור דרך הור-ההר, כי זה לב הפוספטים והפוספטים הם לב האנרגיה.
מעל לציפן יש גשר שעליו עוברת רכבת. זו יצירה בלתי רגילה. בצורה כזו
הרכבת תגיע עד לאילת. הכוונה היא להגיע לאילת אם כי בינתיים, מסיבות
שונות, היא תעצר בעין-יהב.

הינ"ר ש. ארבל-אלמנזלינג:

אני מבינה שאתה מדבר על תכנית לשנת
2000.

זכור. אולי מערכת הבטחון ומחשבת הבטחון
תקדים אותי, כי הדברים חשובים וחיוניים

מ. ב.ז.

מבחינות בטחוניות.

נקודה נוספת כשמדברים על תחבורה הם
שדות התעופה. ציר התכנון של שדה התעופה המרכזי בנגב, כפי שאומץ
והומלץ על-ידי הוועדה המחוזית וכפי שאושר להפקדה והומלץ על-ידי המועצה
הארצית לתכנון הוא במרחק של כ-20 ק"מ מבאר שבע והוא מהווה לב תחבורתי
של עיר תעופה, כשבאר-שבע בצד מערב, ערך במזרח וירוחם ודימונה בדרום,
ומערכת של ישובים אשר בחלקם הם בגבול הירוק ובחלקם מעבר לו. ליד שדה
תעופה כזה יוקם, לפי התכנית, מרכז גדול של תעשייה אווירית ואנחנו
המתכננים של הנגב, מעטנו במספר העובדים. אנחנו מדברים על 10,000
עובדים בשעה שאנשי התעשייה האווירית מדברים על 15,000 - 20,000. צריך
לזכור שעל כל עובד תעשייה עובדים עוד 7 אנשים. כאן יש לפנינו תפישת
של תעשיות שונות, אבל לא אכנס לפרטים עכשיו. מכל מקום, תעשיות אלה
תשחררנה את תל-אביב וגבעתיים. אנחנו מדברים על כמה עצמלים כאלה
של תעשיות, כפי שראו במפה, לימית והאיזור שלה, קדש ברנע, וכאמור
גם באילת עלית.

בהזדמנות זו לא אוכל שלא לציין צילום
של האיזור אשר הופיע בירחון "גשיונל ג'אוגרפיק" ואשר מכנה את המקום
בשם "מפרץ הברכה", ליד ראס מוחמד, ומציין שזו סינגפור של המאה ה-21.

אנחנו מדברים על כך שכאן עוברת מערכת
של אניות, 30 אלף אניות בשנה אשר עוברות דרך הים. מי שבא לאילת
רואה כיום עשרות אניות בעקבה, ומצב כזה יהיה גם באילת. עלינו לזכור
כי השער לאילת הוא שרם-א-שיך, ובלי זה אין אילת.

מ. ב. ז.
אנחנו מדברים על חמש שדות תעופה. אין
כוונה שהשדות האלה יהיו שדות ארציים
בלבד. אנחנו מדברים על כך שהם יקלטו מטוסים מכל קצות עולם, כי בעוד
כמה שנים העולם יהיה מניפה אורירית.

כמובן שגם אוניברסיטאות תקומנה בנגבה.

ואשר לנמלים. בשנים הקרובות נגיע לנקודת
קפאון כמה שנוגע לנמל אשדוד. כבר כיום אנחנו עדים לקשיים שם ואנחנו
רק בשנת 1976.

ל. דיציאן: על איזה קשיים אתה מדבר?

מ. ב. ז.
עומס וגישה והעדר עורף. אני סבור
שניתן להרחיב את נמל אשדוד כי התאבון
שם גדול. מכל מקום, מדברים כיום על נמל ימית אשר יהיה כשיר להעביר
הרבה מהחומר של הגב כגון: פוספטים בכמויות של מיליוני טונות, אשלג
וכו'.
לא אכנס עכשיו לבעיות של זיהום ואקולוגיה.

אשר לאילת ונמל אילת. אילת בנויה על
נמל ותירות. יש לאילת אפשרויות של פיתוח עד לעיר שתמנה 100 אלף
תושבים. לשם כך יש צורך בתעשייה כבדה.

ל. דיציאן: זה יהרוס את התירות.

מ. ב. ז.
נעביר את התעשייה הכבדה למרחק של 10 ק"מ
צפונה מאילת. אנחנו מתנגדים שהפחם השחור
אשר צריך להזין את תחנות הכוח של חדרה יצוץ מרחק כה גדול. נסיתי לבדוק
את הדברים בבדיקה שטחית, בקרב פרופסורים וחוקרים מן האוניברסיטה בנגב,
האם כדאי להעביר את הפחם השחור לשם או שמוטב ליצור חשמל בדרום ולהעביר
אותו בחוטים. אם כן, אני סבור שזול יותר להעביר חשמל בחוטים מאשר לזהם
את הארץ.

אנחנו לא יכולים לדבר על תעשייה ועל
עיר תעופה, על איזור תעשייה ועל המפעל הדרומי בלי לבגוע בשאלת
האנרגיה. בקונגרס לאנרגיה, אשר התקיים ברחובות, נאמר: כל זמן שי
נפט - נחיה עם הנפט. מכל מקום, עלינו לחשוב על בסיס אחר.

במפה יש משבצות צהובות וסגולות. אלה
הם האורזים שלנו ומרבצי הפוספטים ושם יקומו כורים אטומיים. פרופ'
יפתח מדבר על 6 - 7 כורים. מדובר על כור אטומי בחולות חלוצה, אשר יתן
אנרגיה. זה כור גדול מאד. הוא נמצא בשטח ריק. הוא יושקה על-ידי מי
קולחים של גוש דן. הוא תובע מים לציון בכמויות גדולות, עד 4 מיליון
קוב ליטמה. התשובה לכך היא או להעמיד אותו על שפת הים, ולכך אנחנו
מתנגדים, או שתהיה תעלה של מים מלוחים בדרום, או המוביל המלוח, שהוא
יעביר כמיליארד קוב מים לשנה לים המלח אשר הולך ומתייבש. לצערנו,
הערבים שודדים את מי הירמוך והם הפכו את הירדן לביצה נמוכה.

א. איסר: אנחנו מנצלים את הירדן והם שודדים את
הירמוך.

מ. ב. ז.
המוביל שאנחנו מדברים עליו חייב להיות.
הוא יאפשר הקמתה של האנרגיה שלנו, כי הוא
יהיה גורם מצנן. נהיה זקוקים לכמויות גדולות של מים לאנרגיה, אשר
צריכה להיות מופעלת גם באיזור התעשייה אבל בניצול של 100 מיליון קוב
מים מלוחים צוכל לחסוך 20 מיליון קוב מים מתוקים לדברים הדורשים זאת.
צריך גם לזכור כי המוביל נופל לים המלח והוא מייצר חשמל.

האם ים המלח מסוגל לקלוט את זה בלי ליצור בעיות?

פ. דרניצקי (יורדין):

כן. אנחנו מכניסים את זה כתחלופה במקום הירדן והירמוך.

מ. גז:

הירדן והירמוך נתנו כמיליארד קוב.

א. איסר:

כמה זה צריך לעלות?

ל. דיציאן:

אם אנחנו מדברים על שנת 1974 - כ-2 מיליארד לירות. כיום זה צריך להיות

מ. גז:

סכום של 2.5 - 3 מיליארד.

דברו אצלנו על כור אטומי בין אשדוד ואשקלון. המגוון אשר צריך לעשות אם מדובר על בין אשדוד ואשקלון או על חלוצה הוא ענין של כמיליארד לירות, ונמצא שלפי זה אנחנו יכולים להרוויח סחצית התעלה.

אשר לאנרגית השמש. יש לנו אנרגיה והיא יכולה לתת כמויות עצומות. מס"ר של מראה אשר קולטת את האנרגיה יכולה לתת קילוואט, אם היא מסתובבת סביב השמש כל היום. סלון צל-הרים הסכים לחמם את המקום על-ידי בריכה. נכון שצורה כזאת גוזלת שטח אבל בעתיד נשתמש בים המלח עצמו כבריכה. חברת המלח קיבלה קונצסיה בים המלח, על 562 דונמים. הודעתי להם שאנחנו נאשר את התכנית בתנאי שהם יתפכו את הענין לבריכות סולריות, וזה יכול לספק לאילת מקור אנרגיה גדול ביותר.

יש בשטח זה רעיונות נוספים, שמטפל בהם פרופ' ריצ'מונד ועוסקים בהם גם אחרים. אנחנו חייבים להיות רעבים ופתותים לרעיונות בדבר ישום מקורות נוספים של אנרגיה, כי זה מאחורי כותלנו.

הינ"ר ש. ארבל-אלמנזליגנו: אני מבינה שכל מה ששמענו היום הם דברים בגדר תכניות לשנת 2000. מה יש בשלבי פיתוח לתקופה של חמש השנים הקרובות, מה יש לקדם? מה אושר? האם יש דברים שחושבים על ביצועם בטווח יותר קצר?

מ. גז: תכנית הרכבת היא בעבודה, צריך לקדם אותה והיא בחוצה. שדה התעופה המרכזי בנגב סובל ממחלות כרוניות של התחלות ביצוע. הוקצב סכום של 10 מיליון להתחלת התכנון. התחנה המטאורולוגית בשדה חובה להתחיל בתכנונה.

אנא תאפשרו לנו לקדם את ההכנות והבדיקות לכור האטומי בחולות חלוצה, כי זה ענין של שנים. אחת השגיאות היתה תכנונו בין אשדוד ואשקלון, כבן יחיד וללא אלטרנטיבות.

א. איסר: אני מבקש להדגיש את הכביש המרכזי הקיים, מצפה-רמון-אילת. עכשיו הוטב הסצב מכיוון שעד משאבי שדה בנו תוואי חדש ויש בכך הקלה עצומה, אבל מצפה-רמון דרומה, זה יכול להיות עורק תחבורתי בעל חשיבות רבה לפיתוח האיזור.

מ. גז: יסלל כביש בין קדש ומצפה-רמון. כביש רחב קיים גם במחשבות שלנו.

א. איסר: מצפה-רמון נמצא כיום כאילו בסוף העולם בגלל הכביש שבוטל, ואם יחדשו אותו יהיה

בכך שינוי דראסטי.

מ. ג.: לנו חשוב לחבר את עין-יהב ושדה-בוקר באמצעותו של כביש. הצומת שעל המפה יש בה רכבת, יש בה קשר למערב דרך הכביש הצבאי ויש בה קשר לערבה.

א. אימר: אני מדבר על כביש קיים שצריך לשפר אותו ולתקן אותו.

י. דרביצקי (יורין): לפני חודשים אחדים פניתי בשאלתה לשר העבודה ושאלתי אותו בדבר מצבו של הכביש ממצפה-רמון עד גרפית, כי קיבלתי תלונות בנושא זה. לצערי, קיבלתי תשובה בלתי מספקת. אני יודע שיש בעיות תקציביות ולא עניין של חוסר רצון. אני מציע להביא את הנקודה הזאת בחשבון, כי ברור שכביש הוא תנאי ראשון לכל פיתוח.

אני מבקש לשאול: כמה שאלות כדי להבין את כיווני המחשבה של האנשים העוסקים בנגב. האם יש תכניות של פיתוח חקלאי בחלק השמאלי של המפה?

מ. ג.: יש רעיונות, לא תכניות.

י. דרביצקי (יורין): ועדת העבודה, עקב תפקידיה השונים דנה בנושאים שונים. אני רוצה לומר מראש שלפי סדר העדיפויות הרי הגליל קודם להרבה דברים. הגליל, פיתוחו ואכלוסו הוא צורך פוליטי ואסטרטגי ממדרגה ראשונה.

מ. ג.: יש קונסנסוס מלא בעניין זה.

י. דרביצקי (יורין): בשעתו דובר רבות על פיתוח תעשיות בנגב על בסיס של חומרי גלם מקומיים. בינתיים נסגרו מפעלי תמוע. אולי זה המקום לומר שאני הייתי נגד סבירה, לפחות נגד סבירה בהיקף כזה, אבל נתקבלה ההחלטה כפי שנתקבלה. איך טפק שעתידו של הנגב קשור וכרוך בפיתוח תעשייתי. מה אתם, אנשי הנגב, יכולים לומר לנו על הפרוטנציאל התעשייתי של הנגב המבוסס על חומרים מקומיים, לא על תעשיות מיובאות אלא על תעשיות שמתבסס להקים אותן בנגב.

אנחנו מדברים על הצורך בהקדמת השלמתו של קו הרכבת לנגב, קו אשר נסלל בהמשכים ויגיע עד הור-ההר. איזה צורך כלכלי עומד לפתור קו רכבת זה? הוא כנראה מהווה צורך חיוני של פיתוח אותם ישובים חקלאיים באיזור ואולי בעתיד גם מפעלים תעשייתיים שאנחנו מדברים עליהם. אם הוא צריך לשרת את התכניות האלה, כמובן ששאלת העלות שלו צריכה להופיע באור מסויים. במשך שנים קשרנו את פיתוח הרכבת לפיתוח סחר ישראלי דרומה אבל מה שמסתמן בינתיים איננו מעודד ביותר מבחינה זו. אני קרוב לענייני חברת צים ואני יודע שכל המאמצים שהושקעו בפיתוח גשר יבשתי מאילת לאשדוד נתנו אך תוצאה מעטה והטוב ביותר הגיע רק לעשרות אלפים לשנה ובינתיים כל המחשבות הרבות לא נתנו את התוצאות המסורות ולא בגלל חוסר רצון, לא בגלל העדר השקעה אלא הוצרר שהובלה יבשתית מאילת לאשקלון היא יקרה עד שאין חשבון כלכלי לפתח אותה. אני חושש שאותה בעיה תעמוד בפני קו הרכבת, אם כי רכבת תוזיל בהרבה את ההובלה. יחד עם זאת, האפשרויות נראות מוגבלות ביותר. בצד התשובה שאני מבקש לחישובים הקשורים בנושאים אלה אני מבקש לציין, שהיתה פעם, בין תכניות דמיוניות למחצה, תכנית בדבר תעלה מקבילה לתחבורה ימית. מישהו, שאיננו פנטזיונר גדול, אמר שבחשבון הסופי הרי השקעה שהיתה מבטיחה חיבור ימי ישיר היתה משתלמת ומוכיחה את עצמה, כי היא זולה יותר.

י. דרניצקי (יודין): ולסיום דבתי: אני חושב שאנשי הנגב הפסידו מערכה כבדה ולדעתי נגרם בזק ודאי למדינת-ישראל. אני מדבר על הקמת תחנת חשמל גרעינית בסביבות ניצנים. הקמתה של תחנת חשמל בסביבות ניצנים, לפי טכנולוגיות קיימות, קשורה לא רק בהשקעות אלא גם בסכנות. אילו אנשי הנגב הרימו את דגל חלוצה במקום ניצנים, אני סבור שבעת ובעונה אחת היו צדים כמה ארנבות. ניצנים הוא מקום בלב האיזור המאוכלס, העירוני והחקלאי. אני חושב שאנחנו עומדים בפני סערה בציבור. כאן עדיין לא נאמרה המלה האחרונה. ככל שהתכניות תהיינה מסשיות יותר - תתעוררנה סערות ציבוריות. אני שואל אם לא אחרנו את הרכבת בענין זה.

מ. גז: אתחיל בדבר הגדול ביותר - התעלה אשדוד-אילת. זו תכנית שהגשתי אותה בשנות הששים והיא התקבלה בהתלהבות בשנת 1967, בעת המיתון. היא יכולה להיות בת-ביצוע אם יהיו אמצעים מתאימים ולייזורים אשר יאכלו סלע כמו גבינה. אציין שהיתה בנושא זה התענינות של ארצות-הברית, גרמניה וצרפת. נקודה אשר מטריצה לעשות את הדבר היא בהנחה שהאניות בעולם תהיינה אטומיות והן תהלכנה בימים ואין ספק שנמל עמוק מים תיוני וחשוב. אנחנו שומרים את התוואי ואת הפתח באילת. אנחנו שומרים שטח של 800 מטרים לכניסה וזה ישנו.

חבר-הכנסת דרניצקי (יודין) צודק בדבריו לגבי הכור האטומי. המלומדים בעולם מחולקים בנושא זה לשני חלקים: מכל מקום, לפני אחת-עשרה שנים היה מסביב ריק. נכון שבינתיים התרחבו הישובים מסביב אבל המקום שהיה טוב נשאר טוב. אין ספק שהטכנולוגיה דורשת בדיקה יסודית ביותר. אני מבקש שתהיה המלצה לגשת מיד לבדיקה. יש נכונות של חברת החשמל ושל משרד מסחר ותעשייה לגשת לבדיקה.

אשר לתעשייה. ברמת חובב הושקע סכום של כ-70 מיליון לירות וצריכים להיות מועסקים שם כ-2000 עובדים. מדובר על תעשייה חיסית מסוגים שונים, חיסית ופטרואימית. יוקמו שם בת-יזיקוק, כי צינור הנפט עובר שם. מדובר על איזור תעשייה גדול בין דימונה וירוחם. זה ל ויתר על שטח גדול. יש גם קומפלקסים של פחם. אנחנו מדברים על ביצול של פצלת, אורניום ופוספטים. מדובר על כ-17 תעשיות בסך-הכל. אלה הן תעשיות בסיסיות שעליהן נפתח את הקומות הנוספות.

א. מריאל: קיבלנו היום מנה גרושה של חזון ומעשה. אני מסכים לדבריו של חבר-הכנסת דרניצקי (יודין) ביחס לגליל. הגליל הוא בעייתה של מדינת ישראל ואילו הנגב יפתור את בעיותיה של מדינת ישראל.

ע. ריצ'מונד: הגליל בעיה והנגב הצלה.

א. מריאל: אם נפתח את הנגב נוכל לפתור בכך בעיות של מסדינה, הוא יספק אתגר, תוכן, שליחויות חיים, הוא יוכל להסיר את המרכאות מן המלה ציונות. לצערי, במציאות הגליל לא זכה לעדיפות ראשונה. המגמה של התכניות שלנו היא ליצור מכשיר אשר יכוון אותנו. אחרי שהתכנית תאושר על-ידי הגורמים השונים, יש בדעתנו לצאת אל הציבור כדי לגייס נפשות להגשמתה.

הישיבה הבאה תתקיים בשבוע הבא בכנסת, ואז נשמע דברים בעניני בריאות וחינוך. אנחנו מוזמנים לבקר בסכון לחקר המדבר, ואולי נבקר באותה המזדמנות במקום נוסף. לפיכך, הדיון שנקיים נאותו מועד לא יהיה ערטילאי אלא תוכלו גם לנשום מאווירתו של הנגב ולהתנשם מן המדבר.

א. מריאל:
אני מציע שהישיבה המסכמת תתקיים בסוף
המחצית הראשונה של חודש פברואר. בדעתנו
להגיש את התכנית, לאחר שתאושר, גם לראש הממשלה.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
אני מודה לאורחים שלנו, אשר התפנו
מעיסוקיהם השונים ובאו להשמיע לנו
את הדברים המאלפים ששמענו מהם, ואם כי בחלקם הם עדיין בגדר חזון עלינו
לזכור, כי באין חזון יפרע עם.

על כולנו מוסכם שמבחינת סדר העדיפויות
הרי פיתוחו של הגליל עומד במקום הראשון והנגב בא אחריו.

אין ספק שביקור בנגב יוסיף לדברים ששמענו.
אני מודה על ההזמנה ונעשה כדי להענות לה. אני מציעה לחברי הוועדה
לשריין לביקור זה את יום ראשון, 13 בפברואר. על פרטים עוד יוצא חוזר
לחברי הוועדה.

הישיבה ננצלה בשעה 11.00.